

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ДЕРЖАВНА ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ

Брайловська Аліна Олександрівна

УДК 336.71:33.053.23

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ В
УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

**Спеціальність 8.03050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими
програмами)»**

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття кваліфікації
магістра з фінансів і кредиту

Робота виконана на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Запорізької державної інженерної академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів
Запорізької державної інженерної академії
Фатюха Вікторія Володимирівна

Офіційний рецензент: Викладач економічних дисциплін
вищої категорії Запорізького
електротехнічного коледжа ЗНТУ
Корнілова Ірина Владиславівна

Захист кваліфікаційної роботи магістра відбудеться 15 січня 2016 року о 9.00 на засіданні Екзаменаційної комісії із захисту магістерських робіт в Запорізькій державній інженерній академії за адресою: 68000, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 226, ауд. Л414.

З магістерською роботою можна ознайомитися на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Запорізької державної інженерної академії.

Секретар Екзаменаційної комісії

Ляшенко О.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогодні 70% своїх доходів банки отримують від кредитної діяльності, тому надзвичайно важливими є питання управління кредитною діяльністю та, зокрема, кредитним портфелем банку у кризових умовах, в яких наразі опинилися вітчизняні банки. Кредитні операції банку формують його кредитний портфель.

Кредитний портфель банку – сукупність усіх позик, наданих банком задля отримання прибутку. Особлива увага приділяється аналізу кредитних портфелів банків в динаміці, їх структурі за строками, ризиковістю, галузями економіки, за суб'єктами та іншими ознаками. Також важливим є аналіз якості та ефективності кредитного портфелю банку.

В теорії та практиці банківської діяльності, особливо в умовах безпрецедентної фінансової кризи, на перший план виходять питання, пов'язані із використанням принципово нових підходів до оцінки якості кредитного портфеля, мінімізації ризику збитків тощо. Проблема оптимізації кредитного портфеля банку є порівняно новою і недостатньо вивченою. Слід відзначити, що сьогодні немає єдиної методики побудови оптимального портфеля, яка могла б бути рекомендована регулятором для практичного застосування в банківській системі України, через відсутність достовірної статистичної інформації про стан кредитного ринку.

Багатоаспектні проблеми управління кредитним портфелем комерційного банку досліджувались як у зарубіжній, так і вітчизняній літературі. Теоретичні, методологічні й методичні аспекти управління кредитним портфелем відображені в роботах провідних вітчизняних вчених у галузі банківської справи, теорії кредиту, банківського менеджменту, аналізу кредитного ризику та кредитного портфеля, теорії економічного ризику: І.А. Бланка, А.М. Герасимовича, В.М. Голуба, О.В. Дзюблюка, Г.Т. Карчевої, І.М. Лазепка, О.М. Левченко, А.М. Мороза, С.В. Мочерного, І.М. Парасій-Вергуненко, А.А. Пересади, О.В. Пернарівського, Л.О. Примостки, М.І. Савлука, В.М. Суторміної та ін. Серед відомих західних авторів, які займалися проблемами сучасної портфельної теорії, банківського менеджменту, економетрії необхідно відзначити Л. Гітмана, Б. Едварда, Г. Марковіца, Дж. Маршалла, П. Роуза, Дж. Сінкі, Ф. Фабощі, У. Шарпа та багато інших. Однак їх теоретичні досягнення і прикладні розробки не повною мірою відповідають специфічним умовам кризового періоду української економіки. Досліджувані проблеми вивчалися у наукових працях таких російських учених, як: І.Т. Балабанова, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, В.М. Усоскіна, Н.Е. Соколінської та багатьох інших.

Вивчення опублікованих за даною проблематикою робіт, методологічних концепцій, методичних підходів та практичних розробок дозволили зробити висновок про те, що питання пошуку й формування концептуальних і методологічних підходів до вирішення завдання оптимізації структури кредитного портфеля банку, особливо в нестабільному зовнішньому середовищі, недостатньо розроблені як у науковому, так і в організаційно-

методологічному аспектах. Це негативно впливає на дохідність банківських установ і взагалі – на стабільність функціонування банківської системи.

Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних засад організації кредитної діяльності банку та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу оптимізації структури кредитного портфеля комерційного банку в умовах нестабільної економіки.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких **завдань**:

- визначити теоретичні та методичні основи оптимізації структури кредитного портфеля комерційного банку в умовах нестабільного зовнішнього середовища;
- дослідити кредитний портфель та провести аналіз кредитної діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- запропонувати оптимізацію структури кредитного портфеля ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Об'єктом роботи є оптимізація структури кредитного портфеля банку.

Предметом дослідження виступає кредитний портфель банку.

Методи дослідження. У процесі магістерського дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників для дослідження тенденцій і закономірностей організації кредитних операцій комерційних банків; метод системної оцінки для з'ясування базових теоретичних аспектів кредитних відносин банків з позичальниками; метод причинно-наслідкового зв'язку для обґрунтування особливостей дії факторів впливу на структуру і якість кредитного портфеля банку; абстрактно-логічний метод для визначення шляхів удосконалення механізму управління кредитним портфелем комерційного банку та його оптимізації.

Інформаційною основою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, матеріали Національного банку України, державних статистичних органів України, Асоціації українських банків, науково-практичних конференцій, семінарів, періодичних видань; річні бухгалтерські, статистичні звіти; наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів, фінансова звітність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні сукупності теоретичних підходів до організації діяльності комерційного банку, пов'язаної із формуванням і управлінням кредитним портфелем в умовах нестабільного середовища. У процесі дослідження були отримані такі найбільш суттєві наукові результати:

удосконалено:

- методичні підходи до розробки оптимальної моделі кредитного портфеля банку на основі застосування нейро-нечітких моделей, яка, на відміну від інших, дозволяє побудувати компромісний кредитний портфель, коли одночасно мінімізується ризик та максимізується очікувана прибутковість. Розробка цієї моделі для ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» сприятиме підвищенню якості кредитного портфеля банку, дозволить ефективно оптимізувати його структуру.

- науково-методичний підхід до комплексного врахування галузевих особливостей позичальника у процесі банківського кредитування в ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Зміст даного підходу полягає в обґрунтуванні відповідного інструментарію врахування галузевих особливостей позичальника, що застосовуються банком на різних етапах кредитування, а також у визначенні необхідних складових інформаційного та організаційного забезпечення кредитного процесу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Результатом вирішення комплексу поставлених у магістерському дослідженні завдань є розробка сукупності пропозицій та рекомендацій практичного характеру стосовно удосконалення кредитної діяльності кредитного портфеля банку, практичні рекомендації стосовно моделювання оптимальної структури кредитного портфеля ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», та комплексне врахування галузевих особливостей позичальника у процесі банківського кредитування ПАТ «Райффайзен банк Аваль».

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення і результати дослідження оприлюднено, обговорено та схвалено на III Міжнародній науково-практичній конференції “Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика” (Запоріжжя, КПУ, 20 листопада 2015 р.).

Структура і обсяг роботи. Відповідно до мети, завдань та логіки дослідження визначена структура роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, рекомендацій, списку використаних джерел. Обсяг роботи становить 135 сторінок і містить 21 рисунок, 22 таблиці. Список використаних джерел налічує 51 найменування, в роботі 1 додаток.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи, сформульовано мету і основні завдання дослідження, викладено методологічну основу і методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення роботи.

У першому розділі «**Теоретичні та методичні основи оптимізації структури кредитного портфеля комерційного банку в умовах нестабільного зовнішнього середовища**» визначили сутність кредитного портфеля комерційного банку, навели його характеристику та класифікацію; дослідили методичні підходи до управління кредитним портфелем банку та до аналізу кредитної діяльності; дослідили сучасний стан, проблеми та перспективи здійснення кредитних операцій комерційними банками в Україні.

Кредитування є пріоритетною економічною функцією банків. Банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, будівництву об'єктів соціального та культурного призначення, а також забезпечують економічну стабільність. У процесі управління кредитною діяльністю банку об'єктами є не лише кожна окрема кредитна операція, а й

сукупність усіх наданих банком кредитів з їх взаємовпливом і взаємозалежністю, тобто кредитний портфель банку.

Одні науковці визначають кредитний портфель як сукупність виданих кредитів і тим самим враховують лише здійснені операції, а інші представляють кредитний портфель як вибір напрямку вкладень, тобто заплановані дії. Ці дві точки зору доповнюють одна одну, тобто кредитний портфель являє собою сукупність кредитів, що має певну структуру, що відповідає цілям і вимогам банку до прибутковості, ризику, ступеня ліквідності та напрямкам кредитування.

Основними цілями формування кредитного портфеля є: високий рівень доходу в поточному періоді; високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля; дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля. Цілі формування кредитного портфеля можуть змінюватися в залежності від ставлення банку до ризику, але основною метою є отримання прибутку і збереження капіталу.

До складу кредитного портфеля включають кредити за овердрафтом, за операціями репо, за врахованими векселями, факторинговими операціями, фінансовим лізингом, під платіжні картки, розміщення депозитів, за внутрішніми торговельними та експортно-імпортними операціями та інші, у т.ч. прострочені, пролонговані та сумнівні щодо повернення.

У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як одне ціле та складова активів банку, котра характеризується показниками доходності та відповідним рівнем ризику. У процесі розробки кредитної політики банки визначають пріоритети у формуванні кредитного портфеля, розглядаючи його диверсифікацію з позицій визначення оптимальної кредитної політики. Управління кредитним портфелем доцільно розглядати як процес, що складається із п'яти послідовних етапів: вибору кредитної політики; аналізу ринку кредитів; формування кредитного портфеля; перегляду кредитного портфеля; оцінки ефективності кредитного портфеля. Алгоритм процесу управління кредитним портфелем зображено на рисунку 1.

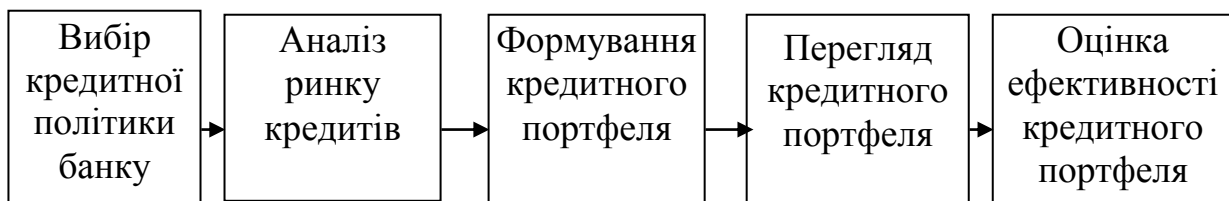

Рис. 1. Етапи процесу управління кредитним портфелем

Методи управління кредитним портфелем доцільно досліджувати на трьох ієрархічних рівнях: на рівні банку (економічні показники, авторизація); на рівні кредитного портфеля (диверсифікація, лімітування, створення резервів, страхування, продаж кредитів, сек'юритизація) та на рівні окремої позички (аналіз кредитоспроможності позичальника, аналіз та оцінка кредиту).

Такий поділ методів управління кредитним портфелем дозволяє як розширити коло самих методів, так і посилити контроль за їх виконанням. В сучасних умовах діяльності комерційних банків, і особливо в умовах фінансово-економічної кризи, суттєво зростає значення аналізу кредитного портфеля банку, і він перетворюється на одну з найважливіших частин аналізу банківської діяльності, як складової системи управління кредитною установою.

Аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі груп ризику, ступеня забезпеченості, галузевої структури, форм власності позичальників і т.п., а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля. Пропонуємо наступну методику аналізу кредитної діяльності банку: 1) аналіз стану кредитних ресурсів; 2) аналіз захищеності кредитного портфеля від втрат; 3) аналіз формування кредитних процентних ставок; 4) аналіз оборотності кредитної маси; 5) аналіз доходів банку від кредитних операцій; 6) аналіз ефективності кредитної діяльності та впливу факторів, що її обумовлюють; 7) аналіз кредитного і відсоткового ризику.

Коли йдеться про власне процес формування банківського кредитного портфеля, то як управлінський процес його найбільш доцільно розглядати у рамках певного механізму. При цьому у зв'язку із тим, що дана діяльність банку має на меті ефективну організацію кредитних операцій, тобто таку організацію, яка спрямована на досягнення певного економічного результату в плані отримання належного рівня доходу, то мову слід вести саме про організаційно-економічний механізм формування кредитного портфеля. Даний механізм може бути умовно поділений на два ключові блоки: організаційний, що визначає повноваження і дії підрозділів комерційного банку із проведення кредитних операцій, і економічний, що відображає безпосереднє функціональне наповнення механізму відповідними прийомами і засобами щодо формування і управління портфелем банківських позичок.

Також у першому розділі ми дослідили сучасний стан, проблеми та перспективи здійснення кредитних операцій комерційними банками в Україні. Станом на 01.01.2015 у Державному реєстрі банків зареєстровано 182 банки, з яких 162 банки мали банківську ліцензію. У табл.1 наведено основні показники діяльності банківської системи України.

Глибока економічна криза, анексія Криму та воєнний конфлікт на Донбасі стали причинами масштабних втрат українських банків у 2014-ому році. Загальні збитки банківської системи сягнули 53 млрд. грн. (порівняно з незначним прибутком 1,3 млрд. грн. у 2013 році). Як наслідок, прибуток на акціонерний капітал становив мінус 30,5% (цей показник є дещо кращим за показник у період кризи 2009 року, коли він становив мінус 32,5%). Кількість збиткових банків збільшилася з 20 у 2013 році до 52 (із 163) у 2014 році.

Таблиця 1

Основні показники банківської системи України

№ з/п	Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176*	180*	163*
1.1	з них: з іноземним капіталом	47	53	51	55	53	53	49	51
1.1.1	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	19	19
2.	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	35.0	36.7	35.8	40.6	41.9	39.5	34.0	32.5
3	Активи банків	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 316 852
1	Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892	1 408 688	1 520 817
2	Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402	1 006 358
	з них:								
2.1	кредити, що надані суб'єктам господарювання	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	698 777	802 582
2.2	кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	167 773	179 040
4.	Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	1.3	2.3	9.4	11.2	9.6	8.9	7.7	13.5

Продовження табл.2

5.	Вкладення в цінні папери	28 693	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	138 287	168 928
6.	Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	131 252	204 931
II.	Пасиви, усього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 316 852
1.	Капітал	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	192 599	148 023
1.1	з нього: статутний капітал	42 873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	185 239	180 150
2.	Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	1 085 496	1 168 829
	з них:								
2.1	кошти суб'єктів господарювання	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	234 948	261 372
2.1.1	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	104 722	102 527
2.2	кошти фізичних осіб	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	433 726	416 371
2.2.1	з них: строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	350 779	319 121
1	Регулятивний капітал	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	204 976	188 949
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (H2), %	13.92	14.01	18.08	20.83	18.90	18.06	18.26	15.60
3	Доходи	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	168 888	210 201
4	Витрати	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	167 452	263 167
5	Результат діяльності	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	1 436	-52 966
6	Рентабельність активів, %	1.50	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.12	-4.07
7	Рентабельність капіталу, %	12.67	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	0.81	-30.46

Обсяг збитків першої десятки таких банків склав 85% збитків усієї банківської системи за звітний рік. Динаміку фінансових результатів зображено на рис. 2.

Рис.2. Динаміка результатів діяльності банків за 2008 – 2015 роки

Значне зростання резервів під збитки за кредитами, спричинене збільшенням кількості проблемних кредитів на тлі глибокої економічної рецесії та масштабної девальвації, а також списання кредитів у Криму й на Донбасі стали основними чинниками надзвичайно поганих фінансових результатів банків. Обсяг резервів під збитки за кредитами зріс із 25 млрд. грн. до 94 млрд. грн. у 2014 році, а співвідношення резервів до загального обсягу кредитів різко збільшилося з 3,2% до 9,8%. Як наслідок, усе це негативно вплинуло на показники ефективності фінансової діяльності банківської системи.

У другому розділі «Дослідження кредитного портфеля та аналіз кредитної діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»» ми здійснили аналіз фінансово-господарського стану банку загалом та структури кредитного портфеля, зокрема.

Для дослідження було обрано ПАТ «Райффайзен банк Аваль», який відноситься до першої групи банків. Широкий перелік стандартних та новітніх банківських послуг надається більш ніж 3 млн. клієнтам «Райффайзен Банку Аваль» через загальнонаціональну мережу, до якої станом на 31 грудня 2014 року входили 671 відділень по всій Україні.

Ми провели аналіз фінансового стану ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на основі вертикального та горизонтального аналізу, та розрахунку нормативів, що встановлюються НБУ. Активи банку станом на 31.12.2012 р. становили 51202561 тис. грн., у 2013 р. вони знизилися на 4117167 тис. грн., а у 2014 р. незначно зросли до 266299 тис. грн., що стало наслідком падіння курсу гривні. Зобов'язання у 2013 р. в порівнянні з 2012 р. знизилися на 5047463 тис. грн., а у 2014 р. зросли до 43497001 тис. грн. Власний капітал протягом 2012 р. та 2013 р. зростав і станом на 31.12.2013 р. становив 8999803 тис. грн., а станом на 31.12.2014 р. різко зменшився до 3854692 тис. грн. (у відсотковому вимірі

падіння складо 57%), що обумовлено тим, що у 2014 р. банк отримав чистий збиток у розмірі 4245822 тис. грн.

Аналіз показав, що найбільшу питому вагу у фінансових ресурсах банку займає кредитний портфель, а у джерелах капіталу – зобов'язання, а саме депозити клієнтів – фізичних осіб. Спостерігається погіршення коефіцієнтів надійності та участі власного капіталу у формуванні активів. Коефіцієнти ліквідності банку знаходяться в допустимих межах. Показники прибутковості активів та статутного капіталу станом на 2014 р. мали від'ємне значення внаслідок отриманого банком збитку. Питома вага залучених коштів у загальних пасивах з кожним роком зростає, а отже зменшується власний капітал, що є негативним фактором. Також бачимо, що банк направляє 86 %, 87 % та 72 % залучених коштів у дохідні активи, із них 85 %, 86 % та 71 % надходять для фінансування кредитного портфеля. Дохідні активи займали 76 %, 76 % та 61 % відповідно в 2012, 2013, 2014 роках.

Проаналізовано кредитну діяльність «Райффайзен банк Аваль». Обсяг кредитного портфелю за останні три роки не мав чітко вираженої тенденції до зменшення (рис.3).

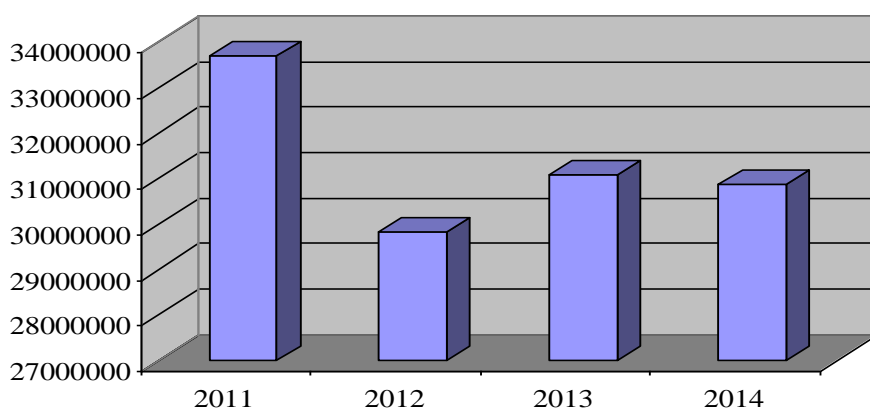

Рис.3. Динаміка наданих кредитів ПАТ«Райффайзен Банк Аваль»

Структура кредитного портфеля станом на 31.12.2012 р. має такий вигляд: кредити фізичним особам – 33%; торговим підприємствам – 24%; виробничим підприємствам – 16%; будівництво та нерухомість – 11%; сільське господарство – 7%; транспорт та зв'язок – 4%; послуги – 4%. У 2014 р. вони змінилися незначно.

Також проаналізували масштаби кредитної діяльності банку (табл. 2).

Отримавши результати, можна зробити висновок про підтримання кредитної активності банку на достатньо високому рівні, і це на тлі загальної банківської кризи. Отже, досліджуваний банк здійснює зважену кредитну політику. Кредитний портфель складають більшою мірою короткострокові кредити, але мають місце і довгострокові кредити, що були видані раніше. Управління кредитним портфелем банку здійснюється з метою найбільш ефективного використання кредитних ресурсів, що можна оцінити, дослідивши показники прибутковості кредитного портфеля, його якості та захищеності від можливих втрат.

Таблиця 2

Розрахунок показників масштабів кредитної діяльності банку
ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»

Показник	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	Абсолютне відхилення 2013/2012	Абсолютне відхилення 2014/2013
1.Кредити клієнтам	29813198	31069913	30869587	1256715	-200326
2. Загальні активи	51202561	47085394	47351693	-4117167	266299
3.Питома вага кредитів у загальних активах, %	58,22	65,98	65,12	7,76	-0,86

Тому ми розрахували показники дохідності кредитного портфеля. Результат аналізу показав, що усі показники дохідності протягом аналізованого періоду знаходяться у зоні так званого «комфорту» та мають більш-менш задовільний рівень. Тому ми вирішили розрахувати інтегральний показник ефективності управління кредитним портфелем. Адже, аналізуючи кредитний портфель, ми визначили темп росту резервів лише за останній 2014 рік на рівні 240%, що є дуже негативним фактором. У таблиці 3 відображено аналіз ефективності управління кредитним портфелем.

Таблиця 3

Аналіз ефективності управління кредитним портфелем

№	Показник	01.01.2013	31.12.2013	31.12.2014	Абсолютне відхилення 2013/2012	Абсолютне відхилення 2014/2013
1	Доходи від кредитних операцій, тис. грн.	5944420	5482182	5925437	-462238	443255
2	Надані кредити, тис. грн.	29813198	31069913	30869587	1256715	-200326
3	Дохідність портфеля dr %	19,9	17,6	19,1	-2,3	1,5
4	Безризикова ставка ro %	11,5	11	17	-0,5	6
5	Перевищення доходності кредитного портфеля над безризиковою ставкою α , %	8,4	6,6	2,1	-1,8	-4,5
6	Сума резерву під заборгованість за кредитами R , тис. грн.	9276705	8596025	20655643	-680680	12059618
7	Показник ризику кредитного портфеля банку IR , %	31,1	27,66	66,9	-3,44	39,24

8	Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку k	0,27	0,23	0,03	-0,04	-0,2

Отже, проаналізувавши більш детально ефективність управління кредитним портфелем, визначили дуже негативну динаміку – ефективність різко знизилася в 2014 р., що свідчить про погіршення якості та доходності кредитного портфелю, що може принести несподівані негативні наслідки у 2015 р.

У третьому розділі «**Оптимізація структури кредитного портфеля ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в умовах нестабільного зовнішнього середовища**» ми запропонували напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем та шляхи оптимізації кредитного процесу в ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»; здійснили моделювання оптимальної структури кредитного портфеля ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» та запровадили комплексне врахування галузевих особливостей позичальника у процесі банківського кредитування досліджуваного банку.

Значущість оптимізації кредитного процесу в комерційних банках зумовлюється необхідністю: підготовки багатоваріантних альтернативних рішень; задоволення потреби у кредитах і забезпечення доступності кредитних ресурсів для різних категорій позичальників; досягнення збалансованості кредитної і ресурсної політики банку; зростання керованості банком; підвищення рівня економічності й ефективності здійснення кредитних операцій; зниження кредитних ризиків; посилення мотивації працівників кредитних підрозділів банку; підвищення якості кредитного менеджменту; забезпечення безпеки кредитного процесу. Оптимізація кредитного процесу в комерційних банках в широкому розумінні – це збалансування економічних інтересів держави, банків, виробничих підприємств, інтегрованих господарських структур, галузей господарського комплексу, населення у формуванні і використанні кредитних ресурсів. В вузькому ж розумінні оптимізація кредитного процесу в комерційних банках – органічний синтез недопущення відхилень від стратегічних завдань їх функціонування і визначених пріоритетів кредитної політики; підвищення рівня економічності здійснення кредитних операцій; зниження кредитних ризиків; посилення мотивації працівників кредитних підрозділів банку; підвищення якості кредитного менеджменту. Серед загальних напрямів поліпшення структури кредитного портфеля запропонували шляхи оздоровлення проблемної кредитної заборгованості, а саме: зміна обумовленого кредитним договором строку кредитування у сторону збільшення; зміна графіку погашення кредитної заборгованості; зміна схеми погашення кредиту; встановлення пільгового періоду по сплаті основного боргу; конвертація валютної заборгованості кредиту (раніше оформлених кредитів) у національну; акумуляція суми

простроченого основного боргу до суми фактичної заборгованості за кредитом; акумуляція прострочених відсотків до суми фактичного залишку за кредитом; зменшення відсоткової ставки; погашення кредитної заборгованості з дисконтом; розробка виробничого плану оздоровлення кредиту; перевід боргу на платоспроможних кредиторів; реалізація заставного майна в рахунок погашення кредитної заборгованості.

Запропоновано моделювання оптимальної структури кредитного портфеля банку. У більшості відомих моделей портфельної оптимізації вихідними даними виступають дохідності активів. Ризик, зазвичай, вважають функцією дохідності, причому види цієї функції можуть бути різними. Іншим факторам в цих моделях не знаходиться місця, через високу складність та велику розмірність таких задач. Бажання отримати найбільш прибутковий портфель завжди вступає в суперечність з бажанням забезпечити вкладення з найменшим ризиком. Очевидно, що ризик портфеля зростає із збільшенням запланованої доходності або ефективності. Банк повинен турбуватись про характеристики портфеля загалом, а не про деякі окремі його компоненти чи окремі активи. Створення моделі кредитного портфеля має дві складові: метод оцінки кредитного ризику позичальника та спосіб побудови портфельної моделі. На підставі результатів проведеного дослідження можна стверджувати, що застосування нейро-нечітких моделей при формуванні кредитного портфеля банку надає можливість визначити оптимальну структуру портфеля, орієнтуючись на мінімізацію ризику і максимізацію доходності кредитного портфеля банку. Запропонована модель формування оптимального кредитного портфеля була побудована на основі даних фінансової звітності «Райффайзен банк Аваль» і може бути рекомендована до впровадження в роботу департаменту управління ризиками.

Також з метою вирішення задачі проведення банківського кредитування на основі врахування галузевих особливостей позичальника пропонується застосування методичного підходу, заснованого на введенні коригуючої поправки, розрахованої на основі рейтингування рівнів рентабельності діяльності галузей економіки. Ми пропонуємо наступний алгоритм процедури банківського кредитування з урахуванням галузевих особливостей діяльності позичальника (рис. 4).

В рамках запропонованого підходу до врахування галузевих особливостей кредитний рейтинг позичальника слід розраховувати як суму бальної оцінки (визначається згідно з діючою методикою банку) та коригуючої поправки (розраховується як різниця рейтингових оцінок рентабельності діяльності позичальника (RCP_i^j) та галузі на певну дату (RIP_i^j)).

Для розрахунку рейтингової оцінки рентабельності діяльності галузі економіки пропонується використовувати підхід з інтегральним значенням у 10 балів:

$$RIP_i^j = \frac{IP_i^j - IP_i^{min}}{IP_i^{max} - IP_i^{min}} \cdot 10, \quad (1)$$

де RIP_i^j – рейтингова оцінка рентабельності діяльності i -ї галузі економіки на j -ту дату; IP_i^j – рентабельність діяльності i -ї галузі економіки на j -ту дату;
 IP_i^{\min} , IP_i^{\max} – мінімальне та максимальне значення рентабельності діяльності i -ї галузі економіки за аналізований період.

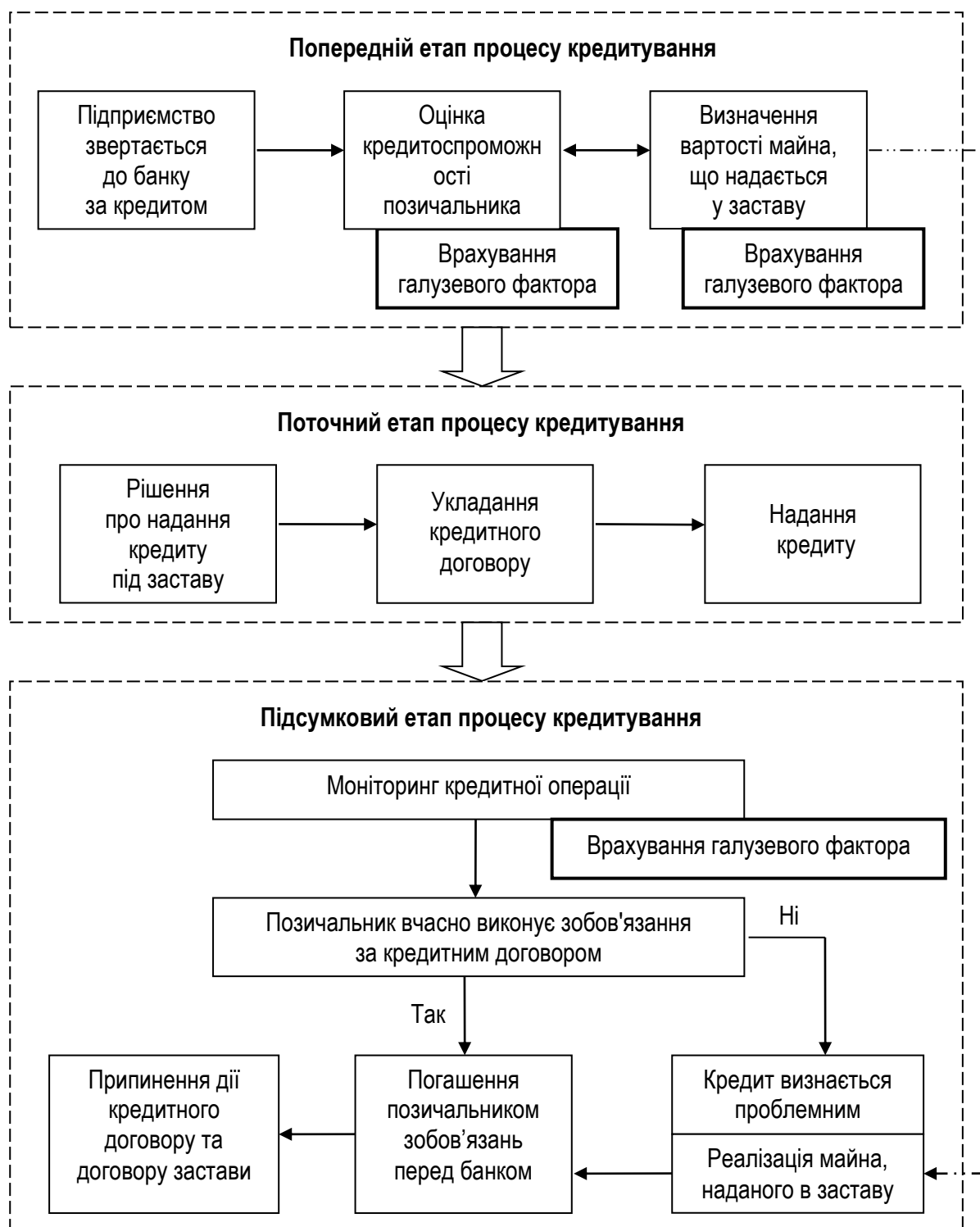

Рис. 4. Процедура банківського кредитування з урахуванням галузевих особливостей діяльності позичальника

Впровадження нових підходів до проведення банківського кредитування на основі врахування галузевих особливостей позичальника дозволить наблизити результати оцінки до реального стану розвитку галузей економіки, зважаючи на зміни умов їх функціонування.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичні узагальнення, що виявляються у визначенні концептуальних підходів до оптимізації організаційно-економічного механізму формування та управління кредитним портфелем комерційного банку. Це дало можливість сформулювати наступні висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, що відображає вирішення основних завдань роботи відповідно до поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра.

Визначено сутність кредитного портфеля комерційного банку, його характеристику та класифікацію. Кредитний портфель являє собою сукупність кредитів, що має певну структуру, що відповідає цілям і вимогам банку до прибутковості, ризику, ступеня ліквідності та напрямкам кредитування. Запропоновано визначення кредитного портфеля, яке відтворює три ключові взаємопов'язані між собою аспекти банківської діяльності – дохідність, ліквідність і ризик.

Проаналізувавши теоретичні засади управління кредитними операціями, визначили, що головною метою управління кредитними операціями є забезпечення максимальної прибутковості за припустимим рівнем ризику. Прибутковість і ризик – основні параметри керування кредитним портфелем банку. За співвідношенням цих показників визначається ефективність кредитної діяльності банку. Управління кредитним портфелем базується на результатах аналізу. Аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі груп ризику, ступеня забезпеченості, галузевої структури, форм власності позичальників і т.п., а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля. Вважаємо за доцільне використання вертикального, горизонтального та коефіцієнтного аналізу. Повний аналіз кредитної діяльності має наступний алгоритм: аналіз стану кредитних ресурсів; аналіз захищеності кредитного портфеля від втрат; аналіз формування кредитних процентних ставок; аналіз оборотності кредитної маси; аналіз доходів банку від кредитних операцій; аналіз ефективності кредитної діяльності та впливу факторів, що її обумовлюють; аналіз кредитного і відсоткового ризику.

Дослідивши сучасний стан, проблеми та перспективи здійснення кредитних операцій комерційними банками в Україні, дійшли висновку, що наразі більшість банків заморожує кредитну діяльність. Обсяг кредитів, наданих протягом року за новими договорами, скоротився через зміну платоспроможного попиту на кредити та зниження ресурсної бази банків. Ситуація в банківському секторі стабілізується лише за умови відновлення

економічного росту, повернення довіри населення до банків та повернення у банки депозитів і, як наслідок, розморожування кредитної діяльності та стимулювання кредитування реальних секторів економіки.

Для дослідження було обрано ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», який належить до 1 групи банків і займає лідируючі позиції у банківській системі. «Райффайзен Банк Аваль» станом на 1 січня 2015 року обслуговував більш ніж 230 тис. юридичних осіб, у т.ч. понад 15 тис. підприємств, що за європейськими стандартами відносяться до великого бізнесу (річний дохід кожного з них — більш ніж 5 млн. євро).

Ми провели вертикальний та горизонтальний аналіз балансу за три роки, розрахували основні показники його фінансово-господарського стану та проаналізували його кредитний портфель. Визначили, що за 2014 р. становище банку значно погіршилося, банк отримав збиток. У той же час, показники якості та ефективності управління кредитним портфелем свідчать про їх незадовільний стан.

В третьому розділі ми запропонували загальні засади процесу оптимізації банку. Оптимізація кредитного процесу в комерційних банках має включати оптимізацію: кредитної інфраструктури; кредитного потенціалу банківських установ; кредитної, портфельної і відсоткової політики комерційного банку; питомої ваги кредитного портфеля в структурі активів банківських установ; переліку кредитних послуг; розподілу кредитних ресурсів, кредитного адміністрування; організаційної структури банку; технологічної і інформаційної бази кредитного бізнес-процесу; інституту кредитної застави; механізмів страхування відповідальності за кредитним договором; формату розв'язання спорів з питань порушення прав кредиторів і позичальників.

Запропоновано моделювання оптимальної структури кредитного портфеля банку ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Створення моделі кредитного портфеля має дві складові: метод оцінки кредитного ризику позичальника та спосіб побудови портфельної моделі. Розробка цієї моделі для ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» сприятиме підвищенню якості кредитного портфеля банку, дозволить ефективно оптимізувати його структуру.

Також запропоновано науково-методичний підхід до комплексного врахування галузевих особливостей позичальника у процесі банківського кредитування в ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Зміст даного підходу полягає в обґрунтуванні відповідного інструментарію врахування галузевих особливостей позичальника, що застосовуються банком на різних етапах кредитування, а також у визначенні необхідних складових інформаційного та організаційного забезпечення кредитного процесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Фатюха В.В., Коханська А., Брайловська А. Оцінка ефективності управління кредитним портфелем та іншими операціями банку в умовах нестабільного зовнішнього середовища. – Матеріали III Міжнародної науково-

практичної конференції “Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика” (Запоріжжя, КПУ, 20 листопада 2015 р.).

АНОТАЦІЯ

Брайловська А.О. Оптимізація структури кредитного портфеля банку в умовах нестабільного зовнішнього середовища. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 8.03050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)», Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя, 2016.

У кваліфікаційній роботі магістра визначено теоретичні та методичні основи оптимізації структури кредитного портфеля комерційного банку в умовах нестабільного зовнішнього середовища; досліджено кредитний портфель та проведено аналіз кредитної діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»; запропоновано оптимізацію структури кредитного портфеля ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Ключові слова: активи, банк, кредит, кредитний портфель, оптимізація, прибутковість, ризик.

АННОТАЦИЯ

Брайловская А.А. Оптимизация структуры кредитного портфеля банка в условиях нестабильной внешней среды. – Рукопись.

Квалификационная работа магистра по специальности 8.03050801 «Финансы и кредит (по специализированным программам)», Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье, 2016.

В квалификационной работе магистра определены теоретические и методические основы оптимизации структуры кредитного портфеля коммерческого банка в условиях нестабильной окружающей среды; исследован кредитный портфель и проведен анализ кредитной деятельности ПАО «Райффайзен Банк Аваль»; предложена оптимизация структуры кредитного портфеля ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в условиях нестабильной внешней среды.

Ключевые слова: активы, банк, кредит, кредитный портфель, оптимизация, прибыльность, риск.

RESUME

Brailovskaya A.A. Optimizing Bank's loan portfolio in a volatile environment. - Manuscript

Master's qualification work on specialty 8.03050801 "Finance" Zaporozhye State Engineering Academy, Zaporozhye, 2016.

In the Master's Work Theoretical and methodological foundations optimizing the structure of credit portfolio of commercial banks in an unstable environment; investigated loan portfolio and credit analysis of "Raiffeisen Bank Aval"; proposed

optimization of the loan portfolio of "Raiffeisen Bank Aval" in an unstable environment.

Keywords: assets, bank, loan, loan portfolio, profitability, risk